

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Кафедра педагогіки та менеджменту освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

 Наталія ОЛЕКСЮК

Протокол № 1 від 1 вересня 2026 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Галузь знань	А Освіта (шифр і назва галузі знань)
Спеціальність	A3 Початкова освіта (код і найменування спеціальності)
Освітньо-професійна програма	Початкова освіта (найменування освітньої програми)
Мова навчання	українська

2026–2027 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Організація інклюзивного освітнього середовища в початковій школі» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Початкова освіта» за спеціальністю А3 Початкова освіта галузі знань А Освіта.

Розробниця:

ШУЛЬГА Ірина – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

1. Опис навчальної дисципліни

1	Освітньо-професійна програма	Початкова освіта
2	Спеціальність	А3 Початкова освіта
3	Галузь знань	А Освіта
4	Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
5	Форма навчання	Денна/заочна
6	Статус дисципліни	Обов'язкова
7	Мова навчання	Українська
8	Курс	1
9	Семестр	2
10	Обсяг дисципліни в кредитах	3 кредити
11	Загальна кількість годин	90
12	Кількість змістових модулів	2
13	Аудиторні заняття (год.)	денна ф.н. – 30 заочна ф.н. – 18
14	Лекції (год.)	денна ф. н. – 14 заочна ф.н. – 10
15	Практичні заняття (год.)	денна ф.н. – 16 заочна ф.н. – 8
16	Самостійна робота (год.)	денна ф.н. – 60 заочна ф.н. – 72
17	Вид ІНДЗ	Навчальний проєкт
18	Форма підсумкового контролю	Залік

Частка годин аудиторних занять становить:

для денної форми навчання – 33 %; для заочної форми навчання – 20 %.

2. Мета навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни є підготовка здобувачів вищої освіти до професійної діяльності в початковій школі в умовах інклюзивного освітнього середовища шляхом формування системи знань, практичних умінь і ціннісних орієнтацій, необхідних для забезпечення рівного доступу дітей з особливими освітніми потребами (ООП) до якісної освіти. Вивчення дисципліни спрямоване на формування здатності майбутніх фахівців ефективно організовувати інклюзивне освітнє середовище в початковій школі, застосовувати сучасні інклюзивні технології, забезпечувати психолого-педагогічний супровід дітей з ООП, взаємодіяти з їхніми сім'ями та іншими фахівцями, а також здійснювати моніторинг розвитку й освітніх досягнень молодших школярів.

3. Компетентності та результати навчання

Вивчення дисципліни передбачає формування у здобувачів таких **компетентностей**:

ІК. Здатність розв'язувати дослідницькі та/або інноваційні задачі у сфері початкової освіти.

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

СК 1. Здатність реалізовувати концептуальні засади, цілі, завдання, принципи функціонування системи освіти в професійній діяльності, усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі.

СК 4. Здатність створювати та застосовувати інноваційні технології в навчанні освітніх галузей, визначених у Державному стандарті початкової освіти, в стандартних, нестандартних та невизначених ситуаціях.

СК 5. Здатність до педагогічного партнерства в професійній та науковій діяльності, саморозвитку та навчання впродовж життя.

СК 6. Здатність управляти освітнім процесом у сфері початкової освіти, що потребує нових стратегічних підходів, з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.

Вивчення навчальної дисципліни забезпечує досягнення здобувачами освіти таких **програмних результатів навчання**:

ПРН 1. Мати спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності, уміння/навички розв'язання проблем початкової освіти, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур.

ПРН 4. Організовувати та управляти освітнім процесом у сфері початкової освіти, налагоджувати співпрацю з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців у стандартних, нестандартних та невизначених умовах.

ПРН 5. Здійснювати супервізію, інтервізію, надавати педагогічну, психологічну та методичну допомогу учасникам освітнього процесу.

ПРН 6. Об'єктивно оцінювати результати діяльності учнів та колективів у сфері початкової освіти, проводити педагогічну експертизу, здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності.

4. Передумови для вивчення навчальної дисципліни

Навчальні дисципліни: «Інновації в початковій освіті», «Підручник для ПШ: дидактико-методичний аспект».

5. Програма навчальної дисципліни

5.1. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Теоретичні засади організації інклюзивного освітнього середовища

Тема 1. Концептуальні підходи до організації інклюзивного освітнього середовища

Теоретичні підходи до організації інклюзивного освітнього середовища. Поняття інклюзії. Інклюзивна освіта. Історія становлення інклюзивної освіти. Принципи інклюзивної освіти. Моделі інвалідності та підтримки осіб з інвалідністю (соціальна, медична, британська, культурна, правова та інші). Ізоляція, інтеграція, сегрегація та інклюзія в закладі освіти. Підхід, орієнтований на сильні сторони дитини (strength-based approach). Інклюзивна культура, інклюзивна політика, інклюзивна практика. Роль інклюзивного освітнього середовища для розвитку та навчання дитини з ООП. Бар'єри в освітньому середовищі.

Тема 2. Компоненти інклюзивного освітнього середовища закладу освіти

Середовище закладу освіти. Інклюзивне освітнє середовище як цілісна система. Компоненти середовища закладу освіти. Компоненти інклюзивного освітнього середовища закладу освіти. Зміст компонентів: просторово-предметний (фізичний), соціальний, психодидактичний та організаційно-управлінський. Взаємозв'язок компонентів та їх роль у забезпеченні доступності та рівних можливостей для всіх дітей. Принципи функціонування інклюзивного освітнього середовища та підходи до забезпечення рівного доступу для усіх дітей до якісної освіти.

Тема 3. Етичні та нормативно-правові засади створення інклюзивного освітнього середовища

Міжнародна політика у сфері інклюзивної освіти. Нормативно-правові акти, що регулюють впровадження інклюзивної освіти в Україні. Етичні принципи роботи з дітьми з ООП: недискримінація, повага, партнерство з батьками та колегами тощо. Взаємозв'язок правових і етичних підходів із практичними аспектами створення інклюзивного середовища в початковій школі.

Тема 4. Сучасні наукові підходи в зарубіжному досвіді організації інклюзивного освітнього середовища в закладі освіти

Сучасні зарубіжні дослідження у сфері інклюзивної освіти. Концепції, методичні підходи та технології інклюзивної освіти в зарубіжній теорії і практиці. Порівняльний огляд міжнародного досвіду організації інклюзивного середовища у закладі освіти (США, Канада, Велика Британія, Європа). Моделі підтримки дітей з ООП. Практика залучення до роботи в інклюзивному середовищі асистента вчителя та асистента дитини/учня (вимоги до фахівців). Практичні висновки та рекомендації щодо адаптації зарубіжних моделей до українських реалій і специфіки освітньої системи.

Змістовий модуль 2.

Практичні аспекти організації інклюзивного освітнього середовища в початковій школі

Тема 5. Роль вчителя у формуванні інклюзивного освітнього середовища в початковій школі

Компетентність вчителя та асистента вчителя щодо створення інклюзивного середовища в початковій школі (інклюзивна, емоційно-етична, комунікативна, оцінювально-аналітична тощо). Готовність вчителя до роботи в інклюзивному середовищі. Асистент вчителя в інклюзивному середовищі. Посадова інструкція педагогів. Підвищення кваліфікації, супервізії, участь у професійних спільнотах тощо. Освітні програми та сучасні практики професійного зростання вчителів. Професійне здоров'я педагогів.

Тема 6. Просторово-предметний компонент інклюзивного освітнього середовища початкової школи

Організація фізичного простору у початковій школі/класі: меблі, навчальні матеріали, спеціальні допоміжні засоби. Безбар'єрність освітнього середовища. Адаптації просторово-предметного середовища для молодших школярів з різними категоріями освітніх потреб. Аудит доступності. Сенсорна і ресурсна кімната в закладі. Цифрова доступність освітнього середовища та використання допоміжних інформаційно-комунікаційних технологій для дітей з ООП. Вплив просторово-предметного компонента на безпеку, автономність (мобільність) та активність дітей з ООП.

Тема 7. Психодидактичний компонент інклюзивного освітнього середовища початкової школи

Психолого-педагогічні аспекти індивідуалізації навчання в інклюзивному класі. Універсальний дизайн для навчання (Universal Design for Learning, UDL), його принципи: множинні способи представлення інформації, залучення та демонстрації результатів навчання. Індивідуальна програма розвитку (ІПР): структура, розроблення, реалізація та моніторинг. Використання інклюзивних технологій, допоміжних засобів та адаптованих навчальних матеріалів. Формування мотивації, емоційної стабільності та пізнавальної активності дітей. Добір та використання дидактичних матеріалів, адаптація програм, застосування навчально-ігрових, інтерактивних і допоміжних технологій у початковій школі. Особливості оцінювання освітніх досягнень дітей з ООП. Антидискримінаційна експертиза освітнього контенту для молодших школярів. Інклюзивна література.

Тема 8. Соціальний компонент інклюзивного освітнього середовища початкової школи

Соціальна взаємодія дітей у класі, розвиток толерантності, емпатії у молодших школярів. Міжособистісна комунікація, командна взаємодія з фахівцями та партнерство з батьками. Формування дружніх та толерантних стосунків. Взаємодія вчителя, асистента вчителя та асистента дитини/учня з ООП. Роль вчителя, асистента вчителя та однолітків у соціальній підтримці дітей з ООП. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП. Співпраця з батьками та сім'єю дитини з ООП. Форми та методи формування позитивного мікроклімату, розвитку дружніх взаємин і соціальної включеності дітей з ООП у колективі класу.

Тема 9. Організаційно-управлінський компонент інклюзивного освітнього середовища початкової школи

Організація управлінської діяльності у початковій школі з урахуванням принципів інклюзії. Моделі командної взаємодії педагогів. Планування інклюзивних заходів. Ведення документації та моніторинг якості освітнього процесу. Роль адміністрації у формуванні безпечного інклюзивного освітнього середовища. Взаємодія інклюзивного закладу освіти з інклюзивно-ресурсним центром (ІРЦ). Моделі управління інклюзивним процесом. Самоаналіз та оцінювання. Індекс інклюзії та SWOT-аналіз як інструменти самооцінювання, виявлення ресурсів і ризиків та планування розвитку інклюзивного освітнього середовища в початковій школі.

5.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекції	практичні заняття	самостійна робота		лекції	практичні заняття	самостійна робота
Змістовий модуль 1.								
Теоретичні засади організації інклюзивного освітнього середовища								
Тема 1. Концептуальні підходи до організації інклюзивного освітнього середовища	9	2	-	7	9	1	-	8
Тема 2. Компоненти інклюзивного освітнього середовища закладу освіти	9	2	2	5	9	1	1	7
Тема 3. Етичні та правові засади створення інклюзивного освітнього середовища	8	-	2	6	8	-	1	7
Тема 4. Сучасні наукові підходи та зарубіжний досвід організації інклюзивного освітнього середовища в закладі освіти	9	-	2	7	9	-	-	9
Разом за змістовим модулем 1	35	4	6	25	35	2	2	31
Змістовий модуль 2.								
Практичні аспекти організації інклюзивного освітнього середовища в початковій школі								
Тема 5. Роль вчителя у формуванні інклюзивного освітнього середовища в початковій школі	10	2	2	6	10	-	2	8
Тема 6. Просторово-предметний компонент інклюзивного освітнього середовища початкової школи	10	2	2	6	10	2	1	7
Тема 7. Психодидактичний компонент інклюзивного освітнього середовища початкової школи	10	2	2	6	10	2	1	7
Тема 8. Соціальний компонент інклюзивного освітнього середовища початкової школи	10	2	2	6	10	2	1	7
Тема 9. Організаційно-управлінський компонент інклюзивного освітнього середовища початкової школи	10	2	2	6	10	2	1	7
Разом за змістовим модулем 2	50	10	10	30	50	8	6	36
ІНДЗ	5	-	-	5	5	-	-	5
Всього годин	90	14	16	60	90	10	8	72

5.3. Теми лекцій

№ з/п	№ теми	Назва теми	Кількість годин	
			денна	заочна
Змістовий модуль 1				
1.	1	Концептуальні засади інклюзивної освіти та організації інклюзивного освітнього середовища	2	1
2.	2	Інклюзивне освітнє середовище як цілісна система	2	1
Змістовий модуль 2				
3.	5	Професійний розвиток і професійне здоров'я вчителя в умовах інклюзивного освітнього середовища	2	-
4.	6	Просторово-предметний компонент інклюзивного освітнього середовища початкової школи	2	2
5.	7	Психодидактичний компонент інклюзивного освітнього середовища початкової школи	2	2
6.	8	Соціальний компонент інклюзивного освітнього середовища початкової школи	2	2
7.	9	Організаційно-управлінський компонент інклюзивного освітнього середовища початкової школи	2	2
		Всього годин	14	10

5.4. Теми практичних занять

№ з/п	№ теми	Назва теми	Кількість годин	
			Денна	заочна
Змістовий модуль 1				
1.	2	Моделювання компонентів інклюзивного освітнього середовища початкової школи	2	1
2.	3	Професійна етика та нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти	2	1
3.	4	Порівняльний огляд міжнародного досвіду організації інклюзивного освітнього середовища	2	-
Змістовий модуль 2				
4.	5	Самоцінювання та розвиток інклюзивної компетентності вчителя початкових класів	2	2
5.	6	Оцінювання доступності та проектування просторово-предметного середовища інклюзивного класу	2	1
6.	7	Застосування UDL, адаптація та модифікація освітнього контенту початкової школи. Антидискримінаційна експертиза	2	1
7.	8	Формування позитивного мікроклімату в інклюзивному класі	2	1
8.	9	Оцінювання та планування розвитку інклюзивного освітнього середовища початкової школи	2	1
		Всього годин	16	8

5.5. Самостійна робота

№ з/п	№ теми	Назва теми	Кількість годин	
			Денна	заочна
Змістовий модуль 1				
1.	1	Концептуальні підходи до організації інклюзивного освітнього середовища Завдання: - Опрацювати рекомендовані джерела до теми та укласти глосарій основних понять: інклюзія, інтеграція, сегрегація, ізоляція, інклюзивна культура, інклюзивна політика, інклюзивна практика. Вписати їх у глосарій в Moodle. - Підготувати хронологічну схему становлення інклюзивної освіти у світі та в Україні. - Порівняти соціальну та медичну (або іншу) моделі інвалідності та підтримки осіб з ООП. Відповідь оформити у вигляді. - Визначити можливі бар'єри в освітньому середовищі початкової школи та запропонувати шляхи їх подолання.	7	8
2.	2	Компоненти інклюзивного освітнього середовища закладу освіти Завдання: - Скласти модель інклюзивного освітнього середовища, відобразивши взаємозв'язок усіх компонентів. - Охарактеризувати функції просторово-предметного, соціального, психодидактичного та організаційно-управлінського компонентів. - Підготувати короткий висновок про роль цілісності компонентів у забезпеченні доступності та рівних можливостей для всіх дітей.	5	7
3.	3	Етичні та нормативно-правові засади створення інклюзивного освітнього середовища Завдання: - Опрацювати основні міжнародні документи у сфері інклюзивної освіти (Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, Саламанкська декларація). Виписати основні тези. - Систематизувати основні нормативні документи українського законодавства, що регулюють інклюзивне навчання у початковій школі, визначити сферу їх застосування. - Сформулювати 10 правил професійної етичної поведінки вчителя в інклюзивному класі. Оформити у вигляді порадики.	6	7
4.	4	Сучасні наукові підходи та зарубіжний досвід організації інклюзивного освітнього середовища Завдання: Порівняти організацію інклюзивного	7	9

		середовища у різних країнах. Запропонувати дві ідеї, які можна адаптувати до української початкової школи. Опрацювати рекомендовані джерела та описати роль вчителя, асистента вчителя та асистента дитини у країні на вибір. Порівняти з українським досвідом. Відповідь представити у вигляді порівняльної таблиці.		
Змістовий модуль 2				
5.	5	Роль вчителя у формуванні інклюзивного освітнього середовища в початковій школі <i>Завдання:</i> - Скласти індивідуальний план професійного розвитку вчителя у сфері інклюзивної освіти. - Проаналізувати професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» та визначити компетентності, пов'язані з організацією інклюзивного освітнього середовища. - Підготувати рекомендації щодо профілактики професійного вигорання та збереження професійного здоров'я педагога.	6	8
6.	6	Просторово-предметний компонент інклюзивного освітнього середовища початкової школи <i>Завдання:</i> - Добрати приклади адаптацій просторово-предметного середовища для різних категорій дітей з ООП. Підготувати презентацію. - Скласти перелік допоміжних технологій, які можуть використовуватися в інклюзивному середовищі.	6	7
7.	7	Психодидактичний компонент інклюзивного освітнього середовища початкової школи <i>Завдання:</i> - Проаналізувати індивідуальну програму розвитку, яка завантажена у Moodle, визначити її основні структурні компоненти та оцінити відповідність визначених цілей і заходів освітнім потребам дитини. - Проаналізувати фрагмент підручника для початкової школи щодо його відповідності критеріям антидискримінаційної експертизи. - Сформувати добірку інклюзивної дитячої літератури для молодших школярів.	6	7
8.	8	Соціальний компонент інклюзивного освітнього середовища початкової школи <i>Завдання:</i> - Розробити тренінгову вправу або гру на розвиток емпатії та толерантності у молодших школярів. - Скласти план заходів щодо формування позитивного мікроклімату в інклюзивному класі на 1 семестр.	6	7

		Підготувати пам'ятку для однокласників «Як підтримати однокласника/однокласницю з особливими освітніми потребами?».		
9.	9	Організаційно-управлінський компонент інклюзивного освітнього середовища початкової школи <i>Завдання:</i> - Ознайомитися з методикою Індексу інклюзії та визначити його основні напрями. - Провести SWOT-аналіз інклюзивного освітнього середовища умовної або реальної початкової школи. - Розробити короткий план розвитку інклюзивного освітнього середовища закладу освіти на навчальний рік.	6	7
10.		Виконання ІНДЗ	5	5
		Всього годин	60	72

5.6. Орієнтовна тематика індивідуальних навчально-дослідних завдань (ІНДЗ)

Завдання: розробити модель інклюзивного освітнього середовища початкової школи (у вигляді презентації в Power Point/Canva, обсягом 10–15 слайдів).

У навчальному проєкті представити та обґрунтувати всі компоненти інклюзивного освітнього середовища: просторово-предметний, психодідактичний, соціальний, організаційно-управлінський.

Під час виконання ІНДЗ необхідно визначити основні характеристики кожного компонента, показати їх взаємозв'язок та запропонувати практичні рішення щодо створення інклюзивного освітнього середовища в початковій школі.

За бажанням здобувача вищої освіти та за погодженням із викладачем формат і тема ІНДЗ може бути змінено за умови збереження його відповідності змісту навчальної дисципліни.

6. Форми та методи навчання

Форми навчання: лекції, практичні заняття, консультації (індивідуальні та групові), самостійна робота здобувачів вищої освіти, індивідуальні навчально-дослідні завдання; дистанційне навчання із застосуванням електронних освітніх платформ; підготовка та захист презентацій тощо.

Методи навчання: пояснення, розповідь, бесіда, дискусія, використання мультимедійних презентацій і відеоматеріалів, проблемний виклад, мозковий штурм, робота в малих групах, кейс-метод, «Світове кафе», метод проєктів, метод аналізу конкретних ситуацій (case study), інформаційно-комунікаційні методи із застосуванням цифрових технологій та онлайн-ресурсів.

Вивчення навчальної дисципліни із застосуванням обраних форм та методів навчання сприяє формуванню у здобувачів **м'яких навичок**. Дискусія та мозковий штурм сприяють розвитку критичного мислення, навичок комунікації та креативності. Робота в малих групах формує навички командної роботи, співпраці, взаємодії та прийняття спільних рішень. Кейс-метод сприяє розвитку аналітичного мислення, здатності вирішувати проблеми та приймати обґрунтовані рішення. Методика «Світове кафе» сприяє розвитку комунікативних навичок, уміння слухати, обмінюватися думками та працювати в команді. Метод проєктів розвиває самостійність, креативність, відповідальність. Використання мультимедійних презентацій, відеоматеріалів та цифрових технологій сприяє розвитку цифрової компетентності, інформаційної грамотності та навичок самостійної роботи.

7. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни використовуються такі засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- виконання інтерактивних навчальних завдань;
- виконання письмових робіт;
- розв'язання педагогічних ситуацій (кейсів);
- виконання індивідуальних і групових практичних завдань;
- виступи та обговорення на практичних заняттях;
- виконання та захист ІНДЗ.

8. Форми контролю

У процесі вивчення дисципліни використовуються такі форми контролю: поточний контроль, який здійснюється шляхом оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів вищої освіти під час практичних занять, виконання завдань самостійної роботи, навчальних завдань на платформі Moodle, участі в обговореннях, виконання індивідуальних і групових практичних завдань, а також розв'язання педагогічних ситуацій (кейсів).

9. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

За опанування кожної теми здобувач вищої освіти може отримати максимум **10 балів**.

10 балів – здобувач демонструє вичерпні, систематизовані знання навчального матеріалу, вільно й аргументовано висловлює власну думку, аналізує та розв'язує проблемні педагогічні ситуації, творчо застосовує набуті знання у практичній діяльності, активно бере участь в обговоренні.

9 балів – здобувач демонструє ґрунтовні знання матеріалу, самостійно аналізує педагогічні ситуації, логічно й послідовно обґрунтовує власну позицію, допускаючи лише окремі несуттєві неточності.

8 балів – здобувач добре володіє навчальним матеріалом, правильно виконує практичні завдання, аргументує відповіді, однак окремі висновки потребують уточнення або є недостатньо повними.

7 балів – здобувач демонструє достатній рівень знань, відтворює основний навчальний матеріал, правильно виконує більшість практичних завдань, але допускає окремі помилки в аналізі чи обґрунтуванні.

6 балів – здобувач володіє основними положеннями теми, відповідає на більшість запитань, однак потребує допомоги викладача під час аналізу практичних ситуацій або формулювання висновків.

5 балів – здобувач має базові знання навчального матеріалу, відповідає на основні запитання, але допускає помилки у використанні професійної термінології та застосуванні знань на практиці.

4 бали – здобувач демонструє часткове розуміння навчального матеріалу, відповідає неповно, допускає суттєві помилки, потребує значної допомоги викладача.

3 бали – здобувач демонструє фрагментарні знання навчального матеріалу, відповідь поверхнева, нелогічна, містить значні помилки.

2 бали – здобувач володіє мінімальними знаннями, не може самостійно виконати практичні завдання, відповіді здебільшого неправильні.

1 бал – здобувач демонструє поодинокі, випадкові знання, не володіє основними поняттями дисципліни, відповідь хаотична.

0 балів – здобувач не володіє навчальним матеріалом, не виконав передбачених завдань, відповідь відсутня.

Критерії оцінювання самостійної роботи

Результати виконання завдань для самостійної роботи враховуються під час поточного оцінювання за відповідною темою. Результат виконання самостійної роботи може бути

врахований як складова оцінки за відповідне практичне заняття або оцінюватися окремо, якщо практичного заняття за відповідною темою не передбачено.

Критерії оцінювання ІНДЗ

Максимальна оцінка – **10 балів**.

1. Обґрунтування актуальності проблеми та повнота розкриття теми (4 бали).
2. Оригінальність і доказовість суджень (3 бали).
3. Структурованість викладу матеріалу (2 бали).
4. Дотримання вимог щодо технічного оформлення (1 бали).

Критерії оцінювання підсумкового контролю

Підсумкового контролю не передбачено.

Підсумкова оцінка визначається шляхом сумування балів, отриманих здобувачем вищої освіти за всіма видами навчальної діяльності.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання									ІНДЗ	Підсумкова оцінка
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9		
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	Зараховано
85–89	B	
75–84	C	
65–74	D	
60–64	E	
35–59	FX	Не зараховано
0–34	F	

Політика оцінювання

- **Політика щодо дедлайнів і перескладання:** перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин. У випадку виникнення конфліктних ситуацій, керуватися нормами «Положення щодо врегулювання конфліктних ситуацій у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка».

- **Політика щодо академічної доброчесності:** Обов'язково дотримуватися «Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка». Списування під час розв'язання тестових завдань та написання контрольних робіт є забороненим. Доцільність та дозвіл використання мобільних пристроїв визначається викладачем у кожному конкретному випадку під час підготовки практичних завдань в процесі заняття.

- **Політика щодо відвідування:** Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, дуальна форма здобуття освіти, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в онлайн форматі за погодженням із керівником курсу.

10. Політика використання ШІ

Під час вивчення навчальної дисципліни допускається етичне використання систем штучного інтелекту для пошуку та опрацювання інформації, генерування ідей, удосконалення власних текстів за умови критичного оцінювання отриманих результатів та обов'язкового дотримання правил академічної доброчесності. Використання ШІ не може замінювати самостійну роботу здобувача та демонстрацію ним власних знань, умінь і результатів навчання.

У разі використання систем штучного інтелекту необхідно зазначати факт їх використання та дотримуватися вимог «Політики використання штучного інтелекту в освітньому процесі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка».

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Нормативно-правові документи, що регламентують організацію інклюзивної освіти.
2. Опорні конспекти лекцій, методичні рекомендації до практичних занять, навчальні посібники, зразки документації та інші навчально-методичні матеріали.
3. Електронний навчально-методичний комплекс на платформі MOODLE.
4. Цифрові освітні інструменти та сервіси (Mentimeter, Canva тощо), що використовуються для організації інтерактивного навчання.
5. Інструменти штучного інтелекту для пошуку та аналізу інформації, розроблення навчальних матеріалів, моделювання педагогічних ситуацій і створення дидактичного контенту.
6. Комп'ютерна техніка з доступом до Інтернету, мультимедійний проектор, акустичне обладнання для демонстрації презентацій, відеоматеріалів та інтерактивних навчальних ресурсів.

12. Рекомендована література

Основна

1. Атрощенко Т., Бондар Т. Наукові підходи до створення сприятливого інклюзивного освітнього середовища в початковій школі. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 36. Том 1. С. 195–200. URL: <http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/handle/123456789/8222>
2. Бахмат Н., Довгань О. Інклюзивне освітнє середовище як чинник соціалізації та розвитку молодших школярів з особливими освітніми потребами. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2025. № 38. С. 74–85. URL: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2025-38-74-85>
3. Безбар'єрність. Доступність. Інклюзивність : практичний посібник. Київ : Національне агентство України з питань державної служби, 2025. 70 с. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/uploaded-files/posibnik-bezbarjernist-dostupnist-inkliuzivnist.pdf>
4. Грицюк І., Магдисяк Л. Психологічний супровід та консультування сім'ї, яка виховує дитину з порушеннями розвитку (системний підхід). *Перспективи та інновації науки. Серії «Педагогіка», «Психологія», «Медицина»*. 2022. С. 832–840. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/1149>
5. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад / упоряд.: О. О. Патрикеева, Н. З. Софій, І. В. Луценко, І. П. Василяшко ; за заг. ред. В. І. Шинкаренка. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2013. 100 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3016/1/Sofiy_N_Index_Inklus_ZNZ.pdf
6. Інклюзивний простір: poradnik для педагогів та батьків : навч.-метод. посібн. / уклад. Логвін Т. В. Чернівці : Десна Поліграф, 2018. 188 с.
7. Індекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл : посібник / Тоні Бут ; пер. з англ. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 190 с. URL: <https://knowledge.org.ua/wp-content/uploads/2020/08/IndexForInclusion.pdf>
8. Інклюзія від А до Я : нормативно-правові та методичні основи роботи педагогічних працівників в інклюзивно-освітньому середовищі : практичний посібник / уклад. Н. В. Тарасенко, Л. В. Кондрацька, О. І. Рассказова. Харків : ТОВ «Типографія «КСК», 2019. 98 с.
9. Колупаєва, А. А., Таранченко О. М. Діти з особливим освітніми потребами: навчання та супровід у період повоєнної відбудови : навч.-метод. посіб. Київ, 2023. 192 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739320/1/Kolupaeva.Taranchenko.Dity.z.OOP.vijna.pdf>

10. Колупаєва А., Таранченко О. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі : навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=11560>
11. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзія: покроково для педагогів : навчально-методичний посібник. Київ, 2023. 232 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739317/1/Kolupaeva.Taranchenko.Inclusia.Pokrokovy.pdf>
12. Невмержицька О. Формування інклюзивного освітнього середовища початкової школи: проблеми і перспективи. *Молодь і ринок*. 2024. № 2 (222). С. 61–65.
13. Онищенко І. Особливості організації педагогічної діяльності вчителя початкових класів в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Інноваційна педагогіка*. 2026. Вип. 95, т. 1. С. 131–136. URL: https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2026/95/part_1/25.pdf
14. Педагогічні технології інклюзивного навчання: навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої педагогічної освіти / уклад.: А. Василюк, Ю. Бондар, А. Хіля. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2020. 168 с. URL: <https://dspace.vspu.edu.ua/items/d4069912-28b3-414a-ad6a-1c1df5e137ec>
15. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzivne-navchannya-posibniki/inkluziyavnz.pdf>
16. Практика асистента педагога: міжнародний й український контекст: результати дослідження / Федоренко О. та ін. Київ : ФОП Парашин, 2020, 122 с. URL: <https://znayshov.com/FR/12445/593.pdf>
17. Про затвердження Примірної постанови про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти : наказ МОН України від 08.06.2018 № 609 (у редакції наказу МОН України від 29.05.2025 р. № 787). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text>
18. Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024–2026 роки : Розпорядження Кабінету міністрів України від 07.06.2024 р. № 527-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Text>
19. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами : навч.-метод. посіб. у 9 книгах / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ : ТОВ ВПЦ «Літопис-XX», 2010. 255 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/9284/1/Путівник%20для%20батьків.pdf>
20. Скірко Г., Скірко Р. Основні аспекти підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності в інклюзивних умовах сучасних закладів освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 73. С. 204–208. URL: <https://innovpedagogy.od.ua/archives/2024/73/41.pdf>
21. Спеціальна педагогіка і психологія : сучасний термінологічний словник / за ред. Л. І. Прохоренко, В. В. Засенка. Київ : Генеза, 2024. 272 с. URL: https://ispukr.org.ua/?p=12942&fbclid=IwY2xjawIcNuRleHRuA2FlbQIxMQABHYZzy-uSLJwC-KmX6cNYK-jeUoVzqmRF8o4fjKgO5IkYjA6Ql3iMTmwrPg_aem_cepmWPS3POksJdtR4X0ZQg
22. Співпраця педагогів з батьками і асистентом дитини з особливими освітніми потребами. Форми організації та очікувані результати : навчально-методичний посібник / укладач Т. О. Бражнікова. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2024. 30 с. URL: <https://znayshov.com/FR/33490/984.pdf>
23. Теорія і практика інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / упоряд. К. М. Бондар. 2-ге вид., доп. Проект «Підтримка інклюзивної освіти у м. Кривий Ріг», 2019. 170 с. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/123456789/3544>
24. Чайка М. С., Усатенко Г. В., Кривоногова О. В. Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами : навчально-методичний посібник. Київ : ФОП Усатенко Г. В., 2021. 80 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzivne-navchannya/2022/02/22/Navch-metod-posibnyk.Teoriya.ta.praktyka.vykoryst.altern.komunik.dlya.osib.z.OOP.22.02.22.pdf>
25. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. Львів: «Новий світ – 2000», 2020. 264 с. URL: <http://novovolynsk-school2.edukit.volyn.ua/Files/downloadcenter/ОСНОВИ%20ІНКЛЮЗИВНОЇ%20ПЕДАГОГІКИ%20ОСНОВИ%20ІНКЛЮЗИВНОЇ%20ПЕДАГОГІКИ.%20З.М.%20Шевців.%20З.М.%20Шевців%20ПІДРУЧНИК%20ПІДРУЧНИК.pdf>
26. Шульга І. М., Кікінежді О. М. Роль керівника закладу освіти у створенні недискримінаційного шкільного середовища. *Актуальні проблеми управління закладами освіти в контексті стратегії модернізації освітньої галузі : колективна монографія*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. С. 114–127. URL: <https://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/16317>
27. Ярмола Н. Інклюзивне навчання : підручник. Київ : ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 125 с. URL: <https://znayshov.com/FR/52050/1142.pdf>

Допоміжна

1. Абетка для директора: рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. 2-ге вид. Київ, 2022. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/Abetka_dyrektora_2021_SQE_SURGe.pdf
2. Акімова О. Освітнє середовище в інклюзивному просторі початкової школи. *Досвід і проблеми організації соціальної та життєвої практики учнів і студентів на засадах компетентнісного підходу до освіти* : матеріали міжнар. наук.-практ. Конференції (м. Запоріжжя, 12–13 жовтня 2018 р.). Запоріжжя, 2018. С. 12–13. URL: <https://repository.khpa.edu.ua/items/bb092f76-37d7-45a3-b6c8-50e23c0da0d3/full>
3. Барабашова І. Про сутність і структуру інклюзивного освітнього середовища початкової школи. *Збірник матеріалів наукової конференції «АГОС»*. 2026. С. 262–265. URL: https://www.researchgate.net/publication/402127708_PRO_SUTNIST_I_STRUKTURU_INKLUZIVNOGO_OSVITNOGO_SEREDOVISA_POCHATKОВОI_SKOLI

4. Вигорання на роботі: причини, ознаки та способи подолання. *МОЗ України* : веб-сайт. 2025. URL: <https://moz.gov.ua/uk/vigorannya-na-roboti-prichini-oznaki-ta-sposobi-podolannya>
5. Главацька О. Л. Попередження професійного вигорання фахівців інклюзивної освіти. *Інклюзія в дії: стратегії впровадження в Україні та світі* : колективна монографія. Тернопіль : Осадця Ю. В., 2022. С. 56–97. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/25420>
6. Головіна О. Антидискримінаційна експертиза підручників – для чого вона та як її проводять. *Нова українська школа* : веб-сайт. 2021. URL: <https://nus.org.ua/2021/03/11/antydiskryminatsijna-ekspertyza-pidruchnykyv-shho-varto-znaty/>
7. Губарь О., Демидова Ю., Савастру Н. Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти: компетентності та підходи. *Академічні візії*. 2023. Вип. 26. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10245466>
8. Державний стандарт початкової освіти : Постанова КМУ від 26.12.2025 р. № 1810. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#n12>
9. Експертиза шкільних підручників: інструктивно-методичні матеріали для експертів щодо здійснення антидискримінаційної експертизи електронних версій проектів підручників, поданих на конкурсний відбір проектів підручників для 1 класу закладів загальної середньої освіти / за заг. ред. О. А. Малахової. Київ, 2018. 40 с.
10. Квітка Н., Лапін А. Готовність педагогів до роботи з дітьми з ООП в умовах війни та повоєнний час. Київ, 2025. 194 с. URL: <https://znayshov.com/FR/52054/1144.pdf>
11. Мешко Г. М., Мешко О. І. Формування саногенного мислення як технологія забезпечення професійного здоров'я майбутніх учителів. *Педагогічний альманах*. 2021. Вип. 46. С. 104–111. URL: <https://pedalmanac.site/index.php/main/article/view/114>
12. Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2016. 164 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/3004/Myronova-S.P.-Pedagogika-inklyuzyvnoi-osvity.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
13. Наход С. А. SWOT-аналіз інклюзивного освітнього середовища як орієнтир підготовки студентів соціально-педагогічного профілю. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 2. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/3850>
14. Овчаренко І. В. Психологічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 1. С. 249–254. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2017_1_42
15. Осмоловська О. А. Інклюзивна література в сучасному європейському книговидавництві : навчальний посібник. Київ : «Видавничий центр «І2», 2021. 184 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/39449/1/Osmolovska_IJ_NP.pdf
16. Особливості партнерської взаємодії асистента вчителя і батьків дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану. *Inclusion and Diversity*. 2025. № 6. URL: <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/inclusion/article/view/718>
17. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами / методичні рекомендації / укладачі: Н. Софій, О. Стягунова, О. Федоренко. Київ, УІПО, 2024, 40 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inklyuzyvne-navchannya/2024/07/29/Otsinyuvannya.navch.dosyahn.uchniv.z.OOP-metodrekomentatsiyi-2024.pdf>
18. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр : Постанова КМУ України від 12.07.2017 р. № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>
19. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : Наказ МОН України від 29.08.2024 р. № 1225. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>
20. Удич З., Шульга І. Виклики у роботі асистента учителя/вихователя: методологія та результати дослідження. *Особлива дитина: навчання і виховання* : науковий, навчальний, інформаційний журнал. Київ, 2024. №1 (113). С. 87–115. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/32330>
21. Шульга І. Використання методу арттерапії у роботі з дітьми як спосіб збереження психічного здоров'я у час війни. *Сучасна освіта в глобальному і національному вимірах: виклики, загрози, ефективні рішення* : матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (з міжнародною участю) (м. Тернопіль, 17 жовтня 2024 р.) / упоряд.: Г. М. Мешко, І. М. Шульга. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024. С. 499–502. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/34443/1/122_ShULHA.pdf
22. Шульга І. Реалізація інклюзивної освіти за кордоном (на прикладі Скандинавських країн). *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Умань : Візаві, 2021. № 3. С. 180–187. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/22907/1/Shulha_Uman_2021.pdf
23. Шульга І. М. Безпечне освітнє середовище в умовах воєнного часу: інклюзивний і здоров'язберігаючий аспекти. *Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки* : матеріали III Міжнародної наукової конференції (м. Тернопіль, 20–21 квітня 2022 р.). Тернопіль : ФОП Паляниця В. А., 2022. С. 41–43. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/41071/2/MCTD_2023_Shulha_I-A_safe_learning_environment_41-43.pdf
24. Gordon-Gould Ph., Hornby G. Inclusive Education at the Crossroads. Exploring Effective Special Needs Provision in Global Contexts. 2023. 53 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/368353862_Inclusive_Education_at_the_Crossroads_Exploring_Effective_Special_Needs_Provision_in_Global_Contexts#fullTextFileContent

25. Inclusive Education Manual (Teachers Without Borders). 2023. 128 p. URL: https://teachertaskforce.org/sites/default/files/2024-11/FCA%20%26%20TWB_Inclusive-Education-Manual_2023_accessible_20231124.pdf
26. Inclusive Education Services. A Manual of Policies, Procedures and Guidelines. Victoria : British Columbia, 2024. 94 p. URL: https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/education/administration/kindergarten-to-grade-12/inclusive/inclusive_ed_policy_manual.pdf
27. Inclusive Education: Making Sense of Everyday Practice. 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/321530866_Inclusive_Education_Making_Sense_of_Everyday_Practice
28. Udych Z., Shulha I., Chepurna L. & Rudenko L. Inclusive Education in Ukraine: Challenges, Conditions and Implementation Strategies. *Conhecimento & Diversidade*. Niterói, 2024. V. 16, n. 41. P. 419–445 (Web of Science). URL: https://revistas.unilasalle.edu.br/index.php/conhecimento_diversidade/article/view/11506

13. Інформаційні інтернет-ресурси

1. Довідник безбар'єрності : веб-сайт. URL: <https://bf.in.ua/>
2. Інститут спеціальної педагогіки НАПН України: <http://ispukr.org.ua/>
3. Наукова бібліотека Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка: <http://www.library.tnpu.edu.ua/>
4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: www.nbuv.gov.ua
5. Універсальний дизайн для навчання. *Вікіпедія: вільна енциклопедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Універсальний_дизайн_для_навчання
6. CAST. Universal Design for Learning. URL: <https://www.cast.org/what-we-do/universal-design-for-learning/>

14. Комунікація та етика взаємодії

Комунікація здобувачів з викладачем здійснюється під час аудиторних занять, консультацій, а також за допомогою електронної пошти: ira.shulha@tnpu.edu.ua та онлайн-платформи Moodle.

У разі відсутності з поважних причин здобувач завчасно повідомляє викладача та узгоджує порядок виконання пропущених завдань. Консультації проводяться відповідно до графіка, визначеного викладачем.

Під час вивчення дисципліни очікується дотримання норм академічної доброчесності, взаємоповаги, толерантності, педагогічної етики та культури професійного спілкування. Здобувачі мають дотримуватися коректного й доброзичливого стилю комунікації, поважати думку інших учасників освітнього процесу, дотримуватися конфіденційності та вимог щодо захисту персональних даних.